

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

9 ЖИЛД, 4 СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 9, НОМЕР 4

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

VOLUME 9, ISSUE 4

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№4 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-4>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабилова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухраҳон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

1. KIRISH SO‘ZI	6
2. Bekmurodov Mansur O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY O‘ZGARISHLARNI ANGLASH VA BOSHQARISHDA SOTSIOLOGIYANING O‘RNI.....	8
3. Рахимова Нигина УДИВИТЕЛЬНАЯ ЖЕНЩИНА, САМЫЙ ЛУЧШИЙ ЧЕЛОВЕК, НАСТОЯЩИЙ УЧИТЕЛЬ.....	12
4. Matibaev Toshpo‘lat KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA DEPUTATLIK NAZORATI VA JAMOATCHILIK ISHTIROKINING IJTIMOY MEKANIZMLARI.....	18
5. Латипова Нодира ЗНАНИЕ НЕ УБЫВАЕТ, КОГДА ИМ ДЕЛЯТСЯ: ПРОФЕССОР МАЙЯ ХАБИБОВНА ГАНИЕВА – НАСТАВНИК НАУЧНЫХ ПОКОЛЕНИЙ.....	27
6. Seitov Azamat TRIBAL STRUCTURES AND SOCIAL TRANSFORMATION IN CENTRAL ASIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF KAZAKH, KARAKALPAK, KYRGYZ, TAJIK AND UZBEK CONTEXTS.....	38
7. Якубов Ильдар РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	46
8. Parmanov Farxod ETNOMADANIY MIGRATSION JARAYONLARNING SOTSIMADANIY XUSUSIYATLARI.....	55
9. Seitova Zuhra JÁMIYETLIK TURMISTÍN TÚRLI TARMAQLARINDA GENDERLIK TEŇLIK MÁSELELERI SHESHILMEWINÍN AQIBETLERI.....	64
10. Abduxalilov Abdullo NOGIRONLIGI BOR SHAXSLARNI TURMUSH SIFATINI BAHOLASHNING IJTIMOY- PSIXOLIGIK JIHATLARI.....	70
11. Kulbekova Nasiba INSON SALOHİYATI VA BARQAROR TARAQQIYOT UYG‘UNLIGI.....	79
12. Хасанова Мавлюда ЧУСТВИТЕЛЬНОСТЬ ДУХОВНОСТИ В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ НА ПРИМЕРЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	86
13. Kamalova Khatira JOQARI OQIW ORINLARINDA MAYIPLIGI BOLGAN STUDENTLERDIN INKLYUZIV TALIM ALIWININ SHOLKEMLESTIRIWSHILIK-PEDAGOGIKALIQ SHARAYATLARI....	92

14. Reshetnikov Ivan FAMILY AND THE TRANSMISSION OF TRADITIONS IN THE FESTIVE CULTURE OF UZBEKISTAN.....	101
15. Nurullayeva Umida AHOLINING IJTIMOIIY KAYFIYATINI BAHOLASHDA MIQDORIIY VA SIFATIIY KO'RSATKICHLAR INTEGRATSIYALASHUVINING METODOLOGIK TAHLILI.....	110
16. Navro'zov Oybek TA'LIM, TARBIYA VA MADANIYAT: TARIX VA ZAMONAVIYLIK.....	119
17. Ermatova Gulsanam IJTIMOIIY ISHDA PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYA FAOLIYATINING ILMIY ASOSLARI.....	126
18. Abdugaffarova Ozoda UYUSHMAGAN YOSHLARNI IJTIMOIIY FAOLLASHTIRISH MEXANIZMLARI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA XORIJIY TAJRIBA.....	135
19. Buronova Sitora «INSON» IJTIMOIIY XIZMATLAR MARKAZLARIDA PROAKTIV IJTIMOIIY ISHNI TASHKIL ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IJTIMOIIY MEXANIZMLARI.....	144
20. Umarova Nargiza YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT YOSHLAR SIYOSATINING YOSHLAR QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI.....	156
21. Saribaeva N. ZAMONAVIY JAMIYATDA JAMOATCHILIK FIKRI BILAN ISHLASH: DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLARI HAMKORLIGI.....	162
22. Mamadaliyeva Nargiza O'ZGARUVCHAN SOTSIOMADANIY MUHITDA SHAXSNING QADRIYAT YO'NALISHLARI VA RUHIY SALOMATLIGI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	169
23. Niyazova Olga STUDENTLERDIN DENE TARBIYASI HAM SPORT TARAWINDAGI BILIMLENDIRIW PROCESSIN SHOLKEMLESTIRIWDI JETILISTIRIW: SOCIOLOGIYALIQ BASQARIW MODELI.....	175
24. Сеитов Тимур ИНИЦИАТИВНОЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК ИНДИКАТОР АРТИКУЛИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗАПРОСОВ.....	190
25. Kulbekova Nasiba YANGI O'ZBEKISTONDA INSON SALOHIIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI.....	199
26. Buronova Sitora «PROAKTIV IJTIMOIIY ISH» TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUV.....	207
27. Qudratov Shohrux SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING NOGIRONLAR IJTIMOIIY TA'MINOT TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI.....	218

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Ermatova Gulsanam,

O'zMU Ijtimoiy Fanlar fakulteti,
Ijtimoiy ish kafedrası stajor o'qituvchisi

IJTIMOIY ISHDA PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYA FAOLIYATINING ILMIY ASOSLARI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.00000000>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ijtimoiy ish tizimida profilaktika va rehabilitatsiya faoliyatining nazariy-metodologik asoslari tahlil qilingan. Profilaktika ijtimoiy muammolar, xavf omillari va salbiy ijtimoiy hodisalarning oldini olishga qaratilgan kompleks faoliyat sifatida, rehabilitatsiya esa shaxsning yo'qotilgan yoki cheklangan ijtimoiy funksiyalarini tiklash, uning jamiyatga qayta integratsiyalashuvini ta'minlash jarayoni sifatida yoritilgan. Tadqiqotda ijtimoiy ishning tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, biopsixosotsial va huquqqa asoslangan yondashuvlari asosida profilaktika hamda rehabilitatsiya faoliyatining mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish, professional ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish, mahalla darajasida ijtimoiy xizmatlarni tashkil etish va rehabilitatsiya imkoniyatlarini kengaytirish jarayonlari tahlil qilingan. Profilaktik va rehabilitatsion faoliyatning individual, oilaviy, guruhii va jamoaviy darajalari ajratib ko'rsatilgan. Maqolada ijtimoiy ish mutaxassisining mazkur jarayonlardagi vazifalari, fanlararo hamkorlikning ahamiyati hamda individual ijtimoiy rehabilitatsiya dasturlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy ish, profilaktika, rehabilitatsiya, ijtimoiy xizmat, ijtimoiy himoya, ijtimoiy moslashuv, ijtimoiy integratsiya, xavf guruhi, ijtimoiy ishchi, biopsixosotsial yondashuv.

Эрматова Гулсанам,

стажёр-преподаватель кафедры социальной работы
факультета социальных наук НУУз

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЙ И РЕАБИЛИТАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются теоретико-методологические основы профилактической и реабилитационной деятельности в системе социальной работы. Профилактика рассматривается как комплексная деятельность, направленная на предупреждение социальных проблем, факторов риска и негативных социальных явлений, а реабилитация — как процесс восстановления утраченных или ограниченных социальных функций личности и обеспечения её повторной интеграции в общество. Раскрывается содержание системного, личностно-ориентированного, биопсихосоциального и правозащитного подходов в социальной работе. Особое внимание уделяется современным направлениям развития системы социальной защиты в Узбекистане, совершенствованию профессиональных

социальных услуг, развитию социальных услуг на уровне махалли и расширению возможностей реабилитации. Выделяются индивидуальный, семейный, групповой и общественный уровни профилактической и реабилитационной деятельности. Рассматриваются основные функции социального работника и значение междисциплинарного взаимодействия. На основе проведённого анализа разработаны научно-практические рекомендации по совершенствованию индивидуальных программ социальной реабилитации и профилактической работы.

Ключевые слова: социальная работа, профилактика, реабилитация, социальные услуги, социальная защита, социальная адаптация, социальная интеграция, группа риска, социальный работник, биопсихосоциальный подход.

Ermatova Gulsanam,

Trainee Lecturer at the Department of Social Work,
Faculty of Social Sciences, National University of Uzbekistan

SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF PREVENTIVE AND REHABILITATION ACTIVITIES IN SOCIAL WORK

ABSTRACT

The article analyzes the theoretical and methodological foundations of preventive and rehabilitation activities in social work. Prevention is considered as a comprehensive activity aimed at preventing social problems, risk factors and negative social phenomena, while rehabilitation is understood as a process of restoring lost or limited social functions and facilitating an individual's reintegration into society. The study examines systemic, person-centered, biopsychosocial and rights-based approaches to preventive and rehabilitation activities. Particular attention is paid to current developments in Uzbekistan's social protection system, the improvement of professional social services, the provision of social services at the mahalla level and the expansion of rehabilitation opportunities. The individual, family, group and community levels of preventive and rehabilitation activities are identified. The main functions of social workers and the importance of interdisciplinary cooperation are also analyzed. Based on the theoretical analysis, scientific and practical recommendations are proposed for improving individual social rehabilitation programs and preventive social work.

Keywords: social work, prevention, rehabilitation, social services, social protection, social adaptation, social integration, risk group, social worker, biopsychosocial approach.

KIRISH

Jamiyat taraqqiyotining zamonaviy bosqichida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholining turli qatlamlari uchun munosib turmush sharoitlarini yaratish hamda ijtimoiy xavflarning salbiy oqibatlarini kamaytirish davlat va fuqarolik jamiyatining muhim vazifalaridan biridir. Ijtimoiy tengsizlik, ishsizlik, kambag'allik, nogironlik, oilaviy nizolar, yetimlik, zo'ravonlik, qarovsiz qolish, migratsiya va boshqa ijtimoiy muammolar nafaqat alohida shaxsning, balki oila va jamiyatning barqarorligiga ham ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ijtimoiy ish nazariyasida shaxs muammosini faqat individual xususiyatlar orqali tushuntirish yetarli emas. Ijtimoiy ish shaxs, uning ijtimoiy muhiti, institutsional tuzilmalar va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni hisobga oluvchi kompleks professional faoliyat sifatida qaraladi. M. Payne ijtimoiy ish nazariyalarining xilma-xilligini tahlil qilar ekan, ijtimoiy ish amaliyotida shaxsning individual ehtiyojlari bilan bir qatorda uning ijtimoiy muhiti va mavjud resurslarini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi [1]. Mazkur yondashuv profilaktika va reabilitatsiya jarayonlarini faqat muammoni bartaraf etishga emas, balki shaxsning ijtimoiy muhit bilan munosabatlarini yaxshilashga yo'naltirish zarurligini asoslaydi.

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy ijtimoiy ishda profilaktika va reabilitatsiya o'zaro bog'liq ikki muhim professional yo'nalish sifatida namoyon bo'ladi. Profilaktika ijtimoiy muammolar va

xavf omillarini ularning chuqurlashishidan oldin aniqlash va kamaytirishga qaratilsa, reabilitatsiya mavjud muammo, kasallik, nogironlik yoki inqiroz natijasida cheklangan funksional va ijtimoiy imkoniyatlarni tiklashga yo'naltiriladi.

METODOLOGIYA

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti reabilitatsiyani insonning sog'liq holati va atrof-muhiti o'zaro ta'sirida funktsionalligini optimallashtirish hamda nogironlikni kamaytirishga qaratilgan aralashuvlar majmui sifatida izohlaydi [3]. Всемирная организация здравоохранения+1 Shu sababli reabilitatsiya faqat tibbiy muolaja bilan chegaralanmaydi, balki insonning kundalik hayotda mustaqilligi, ta'lim olishi, mehnat qilishi va jamiyat hayotida ishtirok etish imkoniyatlarini yaxshilashni ham qamrab oladi [3; 11].

BMTning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiyasining 26-moddasida ham habilitatsiya va reabilitatsiya xizmatlari insonning maksimal mustaqilligi, jismoniy, aqliy, ijtimoiy va kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirish hamda jamiyat hayotidagi to'liq ishtirokini ta'minlashga qaratilishi belgilangan [6]. Mazkur hujjatda reabilitatsiya xizmatlarini imkon qadar erta boshlash, individual ehtiyoj va kuchli tomonlarni multidisiplinar baholash hamda xizmatlarni shaxs yashaydigan jamoaga imkon qadar yaqin tashkil etish zarurligi ko'rsatilgan.

Shunday qilib, profilaktika va reabilitatsiyaning umumiy maqsadi insonning ijtimoiy farovonligini ta'minlash, uning mustaqilligini qo'llab-quvvatlash va jamiyat hayotida to'laqonli ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirishdan iborat.

Tadqiqotning asosiy maqsadi ijtimoiy ishda profilaktika va reabilitatsiya faoliyatining ilmiy-nazariy asoslarini tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda ijtimoiy xizmat ko'rsatish jarayonidagi funksional ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Ijtimoiy ishda profilaktika tushunchasining mazmun-mohiyatini aniqlash.
2. Reabilitatsiya faoliyatining nazariy asoslarini tahlil qilish.
3. Profilaktika va reabilitatsiyaning o'zaro bog'liqligini asoslash.
4. Profilaktikaning asosiy darajalarini tavsiflash.
5. Ijtimoiy ish mutaxassisining profilaktik va reabilitatsion faoliyatdagi funksiyalarini aniqlash.
6. O'zbekistonda ijtimoiy xizmatlarning zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish.
7. Profilaktika va reabilitatsiya faoliyatini takomillashtirishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Ijtimoiy ish nazariyasida profilaktika va reabilitatsiya shaxs, guruh va jamiyatning ijtimoiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan professional faoliyatning tarkibiy qismlari sifatida o'rganiladi. M. Payne ijtimoiy ish nazariyasini turli konseptual yondashuvlar asosida tahlil qilib, zamonaviy ijtimoiy ish amaliyotida insonning muammosini uning ijtimoiy munosabatlari, muhiti va mavjud imkoniyatlari bilan bog'liq holda ko'rib chiqish zarurligini asoslaydi [1]. Muallif tomonidan kuchli tomonlarga, yechimga va shaxs resurslariga asoslangan yondashuvlarning alohida ahamiyat kasb etishi ko'rsatiladi [1]. Bu esa profilaktik faoliyatda faqat xavf va muammolarni aniqlash bilan cheklanmasdan, mijozning mavjud resurslarini safarbar etish zarurligini anglatadi.

Hepworth va hammualliflarning yondashuvida ijtimoiy ish amaliyoti baholash, rejalashtirish, aralashuv va natijalarni baholash kabi o'zaro bog'liq bosqichlardan tashkil topgan jarayon sifatida qaraladi [2]. Mazkur metodologik ketma-ketlik profilaktika va reabilitatsiya xizmatlarini individual ehtiyojlar asosida rejalashtirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. P. Bourdieu ijtimoiy kapital tushunchasi orqali shaxsning jamiyatdagi imkoniyatlari faqat iqtisodiy resurslar bilan emas, balki ijtimoiy aloqalar, guruhlar va mavjud ijtimoiy munosabatlar bilan ham bog'liqligini ko'rsatadi [9]. Shu nuqtayi nazardan, ijtimoiy ish amaliyotida mijozning oila, qarindoshlik, mahalla va boshqa ijtimoiy tarmoqlarini aniqlash va ulardan konstruktiv foydalanish profilaktika hamda reabilitatsiya jarayonining muhim elementi hisoblanadi.

Z.Bauman zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning o'zgaruvchanligi va beqarorligini tahlil qilib, zamonaviy inson hayotida individual va institutsional xavflarning

murakkablashib borishini ko'rsatadi [10]. Mazkur nazariy nuqtayi nazar ijtimoiy ishning moslashuvchan, individual va vaziyatga yo'naltirilgan metodlarini rivojlantirish zaruratini asoslashga xizmat qiladi.

Reabilitatsiya masalasida WHO yondashuvi alohida ahamiyatga ega. WHO reabilitatsiyani funksional imkoniyatlarni optimallashtirish va nogironlikni kamaytirishga qaratilgan kompleks aralashuvlar majmui sifatida belgilaydi [3]. Всемирная организация здравоохранения Mills va hammualliflar esa reabilitatsiyani tibbiy yordamning alohida, yakuniy bosqichi emas, balki uzluksiz parvarish jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qiladi [11]. НЦБИ

WHOning "Rehabilitation 2030" tashabbusida reabilitatsiyani sog'liqni saqlash tizimining barcha darajalariga integratsiya qilish, multidisiplinar kadrlar salohiyatini rivojlantirish, tarmoqlararo hamkorlikni kuchaytirish va reabilitatsiya xizmatlaridan teng foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilanadi [4]. Всемирная организация здравоохранения

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda ijtimoiy ish, ijtimoiy himoya, profilaktika va reabilitatsiya masalalariga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning konseptual hujjatlari hamda O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy siyosatga oid normativ-huquqiy va strategik hujjatlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- qiyosiy tahlil;
- tizimli yondashuv;
- kontent-tahlil;
- umumlashtirish;
- ilmiy tasniflash;
- strukturaviy-funksional tahlil.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, biopsixosotsial, ekologik va huquqqa asoslangan yondashuvlar tashkil etadi.

Tizimli yondashuv shaxs muammosini uning oilasi, mahallasi, ta'lim yoki mehnat muhiti va jamiyat bilan o'zaro munosabatda ko'rib chiqishni nazarda tutadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa mijozning individual ehtiyojlari, qiziqishlari, imkoniyatlari va hayotiy maqsadlarini ijtimoiy xizmatlarni rejalashtirishning markaziga qo'yadi. Bu yondashuv Hepworth va hammualliflar tomonidan ilgari surilgan baholash va individual aralashuv tamoyillari bilan hamohangdir [2].

ASOSIY QISM

Ijtimoiy ishda profilaktika tushunchasi va uning ilmiy asoslari:

Profilaktika ijtimoiy ishning muhim funksiyalaridan biri bo'lib, uning mazmuni ijtimoiy muammolar va xavf omillarini erta aniqlash, ularning yuzaga kelish ehtimolini kamaytirish yoki mavjud muammoning chuqurlashishiga yo'l qo'ymaslikdan iborat.

Profilaktik faoliyatni faqat muammo mavjud bo'lmagan vaziyat bilan cheklash metodologik jihatdan tor yondashuv hisoblanadi. Ijtimoiy ish amaliyotida profilaktika mavjud muammoning qaytalanishi yoki og'irlashishining oldini olishni ham o'z ichiga oladi. Bunda individual baholash, xavf omillarini aniqlash va mavjud resurslarni safarbar qilish muhim ahamiyatga ega [1; 2].

Nazariy jihatdan profilaktikaning uch darajasini ajratish mumkin:

- **birlamchi profilaktika** – muammo yuzaga kelishidan oldin xavf omillarini kamaytirish;
- **ikkilamchi profilaktika** – xavf guruhi yoki dastlabki muammo aniqlangan shaxslar bilan maqsadli ishlash;
- **uchlamchi profilaktika** – mavjud muammoning qaytalanishi yoki chuqurlashishining oldini olish.

Birlamchi profilaktika doirasida aholini huquqiy, psixologik, tibbiy va ijtimoiy masalalar bo'yicha xabardor qilish, sog'lom ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish va xavf omillarini kamaytirishga qaratilgan ta'limiy dasturlarni amalga oshirish muhimdir.

Ikkilamchi profilaktikada esa xavf guruhlarini erta aniqlash, individual ehtiyojlarni baholash va tegishli xizmatlarga yo'naltirish asosiy o'rin tutadi. Bunda ijtimoiy ishchi mijozning nafaqat muammolarini, balki uning kuchli tomonlari va mavjud ijtimoiy resurslarini ham baholashi lozim [1].

Uchlamchi profilaktika rehabilitatsiya bilan bevosita bog'liq bo'lib, shaxsning avvalgi muammoga qaytish xavfini kamaytirishga qaratiladi. Masalan, rehabilitatsiya jarayonidan o'tgan shaxsning bandligini ta'minlash, oilaviy va ijtimoiy aloqalarini tiklash hamda jamiyat hayotidagi ishtirokini qo'llab-quvvatlash qayta ijtimoiy izolyatsiyaning oldini olishga xizmat qilishi mumkin.

Ijtimoiy rehabilitatsiyaning mohiyati:

Rehabilitatsiya shaxsning kasallik, jarohat, nogironlik, ijtimoiy inqiroz yoki boshqa omillar natijasida cheklangan funksional imkoniyatlarini tiklash yoki optimallashtirishga qaratilgan kompleks jarayondir.

WHO ta'rifiga ko'ra, rehabilitatsiya insonning funksional imkoniyatlarini optimallashtirish va nogironlik ta'sirini kamaytirishga qaratilgan aralashuvlar majmuini anglatadi [3]. Всемирная организация здравоохранения+1 Bu ta'rif rehabilitatsiyaning asosiy natijasini faqat kasallik alomatlarini kamaytirish bilan emas, balki insonning kundalik hayotdagi faoliyati va mustaqilligini yaxshilash bilan bog'laydi.

Mills, Marks, Reynolds va Cieza rehabilitatsiyaning uzluksiz parvarish tizimidagi ahamiyatini ta'kidlab, uning jismoniy, kognitiv va boshqa funksional cheklovlarni kamaytirish bilan birga shaxsiy va atrof-muhit omillarini ham hisobga olishini ko'rsatadi [11]. НЦБН

Shu sababli zamonaviy rehabilitatsiya quyidagi yo'nalishlarning o'zaro uyg'unligini talab qiladi:

1. ijtimoiy rehabilitatsiya;
2. psixologik rehabilitatsiya;
3. tibbiy rehabilitatsiya;
4. kasbiy rehabilitatsiya;
5. pedagogik rehabilitatsiya;
6. huquqiy qo'llab-quvvatlash;
7. maishiy moslashuv.

Mazkur yo'nalishlarning kompleks tarzda tashkil etilishi shaxsning faqat tibbiy holatini emas, balki uning ijtimoiy funktsionalligini ham tiklashga xizmat qiladi.

BMTning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiyasi rehabilitatsiya dasturlari sog'liqni saqlash, bandlik, ta'lim va ijtimoiy xizmatlar sohalarini qamrab olishi, imkon qadar erta boshlanishi va individual ehtiyoj hamda kuchli tomonlarni multidisiplinar baholashga asoslanishi kerakligini belgilaydi [6]. Организация Объединенных Наций

Demak, ijtimoiy rehabilitatsiyaning asosiy maqsadi shaxsni jamiyatga shunchaki "qaytarish" emas, balki uning jamiyat hayotida mustaqil, faol va mazmunli ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirishdan iborat.

Profilaktika va rehabilitatsiyaning o'zaro bog'liqligi:

Profilaktika va rehabilitatsiya ijtimoiy ishning alohida, biroq o'zaro bog'liq funksiyalaridir. Profilaktika xavf omillarini kamaytirishga va muammolarning yuzaga kelishi yoki chuqurlashishining oldini olishga qaratilsa, rehabilitatsiya mavjud cheklovlar va muammo oqibatlarini kamaytirishga yo'naltiriladi.

Ularning o'zaro bog'liqligini quyidagi ketma-ketlik orqali ifodalash mumkin:

Xavf omillarini aniqlash → profilaktik aralashuv → muammoni erta aniqlash → individual baholash → ijtimoiy xizmatlar rejasi → rehabilitatsion aralashuv → ijtimoiy moslashuv → integratsiya → monitoring va qayta profilaktika.

Mazkur model Hepworth va hammualliflar tomonidan ilgari surilgan baholash, rejalashtirish, aralashuv va natijalarni baholashning ketma-ketligi [2], shuningdek, WHO tomonidan rehabilitatsiyaning sog'liqni saqlashning turli darajalariga integratsiya qilishga qaratilgan yondashuv [4] bilan metodologik jihatdan uyg'unlashadi. Всемирная организация здравоохранения

Shu nuqtayi nazardan rehabilitatsiya jarayoni yakunlanganidan keyin ham profilaktik monitoring davom ettirilishi maqsadga muvofiq. Chunki qayta muammoga tushish ehtimolini

kamaytirish uchun shaxsning ijtimoiy muhitidagi o'zgarishlarni kuzatish va zarur hollarda qo'shimcha yordam ko'rsatish talab etiladi.

Ijtimoiy ish mutaxassisining profilaktik faoliyatdagi o'rni:

Ijtimoiy ishchi profilaktik faoliyatda shaxs, oila, davlat xizmatlari va jamoatchilik resurslari o'rtasidagi professional bog'lovchi subyekt sifatida faoliyat yuritadi.

Uning asosiy funksiyalariga quyidagilar kiradi:

- ehtiyojmand shaxs va oilalarni aniqlash;
- ijtimoiy xavf omillarini baholash;
- mijoz ehtiyojlarini diagnostika qilish;
- individual ijtimoiy xizmat rejasini ishlab chiqish;
- tegishli ijtimoiy, psixologik va huquqiy xizmatlarga yo'naltirish;
- davlat va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlik qilish;
- mijoz huquq va manfaatlarini himoya qilish;
- xizmatlar natijasini monitoring qilish;
- qayta muammoga tushish xavfini kamaytirish.

Ijtimoiy diagnostika jarayonida mijozning muammolari bilan bir qatorda uning mavjud resurslari, ijtimoiy aloqalari va kuchli tomonlarini aniqlash muhimdir. Payne tomonidan ko'rsatilgan kuchli tomonlarga asoslangan yondashuv aynan shaxsning mavjud imkoniyatlarini ijtimoiy ish amaliyotining muhim resursi sifatida ko'rishga imkon beradi [1].

Bourdieu tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy kapital konsepsiyasi ham ushbu jarayonni nazariy jihatdan boyitadi. Shaxsning ijtimoiy tarmoqlari, aloqalari va guruhlar bilan munosabatlari uning mavjud imkoniyatlarini kengaytiruvchi resurs sifatida namoyon bo'lishi mumkin [9]. Shu sababli ijtimoiy diagnostika jarayonida shaxsning ijtimoiy kapitalini aniqlash va undan qonuniy hamda konstruktiv foydalanish imkoniyatlarini baholash maqsadga muvofiq.

Ijtimoiy ish mutaxassisining reabilitatsion faoliyatdagi vazifalari:

Reabilitatsiya jarayonida ijtimoiy ishchi turli mutaxassislar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi professional sifatida namoyon bo'ladi. WHO ham reabilitatsiya ko'p hollarda turli kasb va soha mutaxassislarining hamkorligini talab qilishini qayd etadi [3; 4].

Reabilitatsiya jarayonining asosiy bosqichlarini quyidagicha tizimlashtirish mumkin:

1-bosqich – ijtimoiy diagnostika. Mijozning mavjud holati, ehtiyojlari, imkoniyatlari va muammolari aniqlanadi.

2-bosqich – individual reabilitatsiya rejasini ishlab chiqish. Maqsadlar, xizmat turlari, muddatlar va mas'ul mutaxassislar belgilanadi.

3-bosqich – kompleks xizmatlarni tashkil etish. Tibbiy, psixologik, pedagogik, huquqiy va kasbiy xizmatlar o'zaro muvofiqlashtiriladi.

4-bosqich – ijtimoiy moslashuv. Shaxsning oila, ta'lim, mehnat yoki jamoatchilik muhitiga qayta moslashuviga ko'maklashiladi.

5-bosqich – monitoring va baholash. Reabilitatsiya natijalari baholanadi, zarurat tug'ilganda individual reja qayta ko'rib chiqiladi.

Bunday yondashuv BMT konvensiyasida belgilangan individual ehtiyoj va kuchli tomonlarni multidisiplinar baholash tamoyiliga ham mos keladi [6].

Fanlararo hamkorlik – profilaktika va reabilitatsiyaning muhim sharti:

Ijtimoiy muammolarning ko'p omilli xususiyati profilaktika va reabilitatsiya jarayonida fanlararo hamkorlikni talab qiladi. Masalan, nogironligi bo'lgan shaxsning muammosi tibbiy cheklov bilan bir qatorda ta'lim, bandlik, transport, psixologik holat va oilaviy munosabatlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

WHO reabilitatsiya xizmatlarini samarali tashkil etishda multidisiplinar kadrlar va tarmoqlararo aloqalarni rivojlantirishni muhim yo'nalishlardan biri sifatida belgilaydi [4].

Bunday hamkorlikka quyidagi subyektlar jalb etilishi mumkin:

- ijtimoiy ishchi;
- psixolog;
- shifokor;

- pedagog;
- yurist;
- bandlik mutaxassisi;
- mahalla mutaxassislari;
- nodavlat tashkilotlar;
- ta'lim muassasalari;
- jamoatchilik tashkilotlari.

Fanlararo yondashuv mijoz muammosini bir yoqlama emas, balki biopsixosotsial va tizimli nuqtayi nazardan baholash imkonini beradi.

O'zbekistonda profilaktika va rehabilitatsiya faoliyatining zamonaviy yo'nalishlari:

O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini modernizatsiya qilish jarayonida ijtimoiy xizmatlarni manzilli tashkil etish, ehtiyojmand shaxs va oilalarni aniqlash hamda aholiga xizmatlarni yaqinlashtirish masalalariga e'tibor kuchaymoqda.

“O'zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ijtimoiy himoya, aholi farovonligini oshirish va ehtiyojmand qatlamlarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq maqsad va vazifalar belgilangan [7]. Shu nuqtayi nazardan, ijtimoiy xizmatlarni raqamlashtirish va individual ehtiyojlarni aniqlashga asoslangan xizmat ko'rsatish mexanizmlarining rivojlanishi profilaktika va rehabilitatsiyaning institutsional asoslarini mustahkamlashga xizmat qilishi mumkin.

Xalqaro tajribada ham rehabilitatsiyani sog'liqni saqlash tizimining barcha darajalariga integratsiya qilish, ma'lumotlar tizimini rivojlantirish va rehabilitatsiya xizmatlarini multidisiplinar asosda tashkil etish ustuvor vazifa sifatida qaraladi [4]. Всемирная организация здравоохранения

O'zbekiston sharoitida mazkur yondashuvlarni mahalla, tibbiyot, ta'lim, bandlik va ijtimoiy xizmatlar tizimi bilan uyg'unlashtirish profilaktik va rehabilitatsion xizmatlarning uzviyligini ta'minlashga imkon beradi.

Nazariy manbalar tahlili asosida profilaktika va rehabilitatsiya faoliyatining samaradorligiga ta'sir qiluvchi besh asosiy omil ajratildi.

Birinchi omil – erta aniqlash.

Muammoni erta aniqlash profilaktik aralashuvlarni o'z vaqtida tashkil etish imkonini beradi. Bu tamoyil BMT Konvensiyasida rehabilitatsiya xizmatlarini imkon qadar erta boshlash zarurligi bilan ham mustahkamlangan [6].

Ikkinchi omil – individual yondashuv.

Har bir mijozning ehtiyoji, resurslari, oilaviy sharoiti va ijtimoiy muhiti turlicha bo'lgani sababli xizmatlar individual baholash asosida shakllantirilishi lozim [2].

Uchinchi omil – komplekslik.

Ijtimoiy muammolar ko'p omilli bo'lganligi sababli ularni bitta mutaxassis yoki tashkilot doirasida hal qilish har doim ham yetarli emas. WHO rehabilitatsiyada multidisiplinar va tarmoqlararo hamkorlikni alohida ustuvor yo'nalish sifatida belgilaydi [4].

To'rtinchi omil – mijozning faol ishtiroki.

Zamonaviy ijtimoiy ishda mijoz passiv yordam oluvchi emas, balki individual rejalashtirish va qaror qabul qilish jarayonining faol ishtirokchisi sifatida qaraladi [1; 2].

Beshinchi omil – monitoring va baholash. Ijtimoiy xizmatning samaradorligini aniqlash uchun uning natijalari muntazam ravishda baholanishi zarur. Bunda xizmatlar sonidan tashqari, mijozning funksional imkoniyatlari, ijtimoiy integratsiyasi, bandligi, ta'limdagi ishtiroki va mustaqillik darajasidagi o'zgarishlar ham hisobga olinishi kerak [3; 11].

Shu asosda profilaktika va rehabilitatsiya samaradorligini quyidagi mezonlar orqali baholash mumkin:

Mezon	Asosiy ko'rsatkich
Erta aniqlash	Xavf guruhlarini aniqlash tezligi
Qamrov	Ijtimoiy xizmatlardan foydalanuvchilar soni
Individualizatsiya	Individual reja mavjudligi
Komplekslik	Jalb qilingan mutaxassislar va xizmatlar soni

Mijoz ishtiroki	Qaror qabul qilishdagi ishtirok darajasi
Reabilitatsiya	Funksional imkoniyatlarning yaxshilanishi
Integratsiya	Ta'lim, bandlik va ijtimoiy hayotdagi ishtirok
Barqarorlik	Muammoning qaytalanish holatlari
Qoniqish	Mijozning xizmatlardan qoniqish darajasi

Shunday qilib, ijtimoiy xizmatlar samaradorligini faqat ko'rsatilgan xizmatlar soni bilan emas, balki ularning mijoz hayotidagi real funksional va ijtimoiy o'zgarishlarga ta'siri orqali baholash metodologik jihatdan asosli hisoblanadi.

Tahlil natijalari profilaktika va reabilitatsiyani ijtimoiy ishning o'zaro bog'liq, biroq funksional jihatdan farqlanuvchi yo'nalishlari sifatida qarash imkonini beradi.

Profilaktika xavf omillarini kamaytirish va muammolarni erta aniqlashga qaratilgan bo'lsa, reabilitatsiya mavjud cheklovlar oqibatlarini kamaytirish, funksional imkoniyatlarni optimallashtirish va shaxsning ijtimoiy ishtirokini kengaytirishga yo'naltiriladi [3; 11].

WHOning "Rehabilitation 2030" tashabbusida reabilitatsiya xizmatlarini sog'liqni saqlash tizimiga integratsiya qilish, tarmoqlararo aloqalarni kuchaytirish, multidisiplinar kadrlar salohiyatini oshirish va xizmatlardan teng foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarurligi qayd etilgan [4].
Всемирная организация здравоохранения

BMT Konvensiyasida ham reabilitatsiyaning asosiy maqsadi shaxsning maksimal mustaqilligi, jismoniy, aqliy, ijtimoiy va kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirish hamda jamiyatdagi to'liq ishtirokini ta'minlash bilan bog'langan [6]. Организация Объединенных Наций

Shu jihatdan ijtimoiy ishning "muammo yuzaga kelgandan keyin yordam ko'rsatish" modelidan "xavfni aniqlash — profilaktika — individual baholash — kompleks yordam — reabilitatsiya — integratsiya — monitoring" modeliga o'tishi nazariy jihatdan asoslangan tizimli yondashuv sifatida qaralishi mumkin.

XULOSA

O'tkazilgan nazariy-tahliliy tadqiqot natijalari profilaktika va reabilitatsiya zamonaviy ijtimoiy ishning o'zaro uzviy bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi yo'nalishlari ekanligini ko'rsatdi.

Profilaktikaning asosiy vazifasi ijtimoiy xavf omillarini erta aniqlash, ularning yuzaga kelishi yoki chuqurlashishining oldini olishdan iborat bo'lsa, reabilitatsiya mavjud muammo yoki cheklovlar oqibatlarini kamaytirish, insonning funksional imkoniyatlarini optimallashtirish va uning ijtimoiy ishtirokini tiklashga yo'naltiriladi [3; 11].

Tadqiqot natijasida profilaktikaning birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi darajalari hamda reabilitatsiyaning kompleks, multidisiplinar xarakteri aniqlandi. Ayniqsa, individual baholash, mijozning kuchli tomonlarini aniqlash, individual reabilitatsiya rejasini ishlab chiqish va monitoring qilish zamonaviy ijtimoiy xizmatlarning muhim metodologik tamoyillari sifatida namoyon bo'ladi [1; 2; 6].

Reabilitatsiya jarayonida insonning faqat tibbiy holatini emas, balki uning ta'lim, bandlik, oilaviy munosabatlar, ijtimoiy aloqalar va kundalik hayotdagi mustaqilligini ham hisobga olish zarur. WHO va BMTning tegishli hujjatlarida ham reabilitatsiyaning funkcionallik, mustaqillik va jamiyatdagi ishtirokni ta'minlashga qaratilgan kompleks xarakteri alohida ta'kidlanadi [3; 6].

Shuningdek, profilaktika va reabilitatsiya samaradorligi fanlararo hamkorlik bilan chambarchas bog'liq. Ijtimoiy ishchi, shifokor, psixolog, pedagog, yurist, bandlik mutaxassisi va boshqa tegishli mutaxassislarining muvofiqlashtirilgan faoliyati mijoz muammosini kompleks baholash va individual ehtiyojlarga mos xizmatlarni tashkil etish imkonini beradi [2; 4].

Umuman olganda, ijtimoiy ishda **"xavfni erta aniqlash → profilaktika → individual baholash → kompleks yordam → reabilitatsiya → ijtimoiy integratsiya → monitoring"** modeli profilaktika va reabilitatsiyaning o'zaro uzviyligini ifodalovchi tizimli yondashuv sifatida taklif etilishi mumkin.

Kelgusida ijtimoiy ish mutaxassislarining profilaktik va reabilitatsion kompetensiyalarini rivojlantirish, individual reabilitatsiya dasturlarini takomillashtirish, fanlararo hamkorlik

mexanizmlarini kuchaytirish va xizmatlar natijalarini aniq, o'lchanadigan indikatorlar asosida baholash muhim ilmiy-amaliy vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Payne M. Modern Social Work Theory. 4th ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.
2. Hepworth D.H., Rooney R.H., Rooney G.D., Strom-Gottfried K. Direct Social Work Practice: Theory and Skills. 10th ed. Boston: Cengage Learning, 2017.
3. World Health Organization. Rehabilitation. Geneva: WHO, 2024. Всемирная организация здравоохранения
4. World Health Organization. Rehabilitation 2030: A Call for Action. Geneva: WHO. Всемирная организация здравоохранения
5. World Health Organization. World Report on Disability. Geneva: World Health Organization, 2011.
6. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York: United Nations, 2006. Организация Объединенных Наций
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.
8. O'zbekiston Respublikasi. Aholini ijtimoiy himoya qilishga oid normativ-huquqiy hujjatlar. Toshkent.
9. Bourdieu P. The Forms of Capital. In: Richardson J.G. (Ed.). Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood Press, 1986.
10. Bauman Z. Liquid Modernity. Cambridge: Polity Press, 2000.
11. Mills J.A., Marks E., Reynolds T., Cieza A. Rehabilitation: Essential along the Continuum of Care. In: Jamison D.T., Gelband H., Horton S. et al. (Eds.). Disease Control Priorities: Improving Health and Reducing Poverty. 3rd ed. Washington, DC: World Bank, 2017. НЦБИ+1

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000